

Format de citation

Jiroušek, Bohumil: Rezension über: Jaroslav Pánek, Historici mezi vědou a vědní politikou, Pardubice: Univerzita Pardubice, 2016, in: Český časopis historický, 2017, 2, S. 579-581, DOI: 10.15463/rec.864841419

český časopis historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

preživších jako autentického zdroje k analýze jejich osudů v poválečném období, k němuž jinak většinou chybí dostatečné historické dokumenty.

Arno Pařík

Jaroslav PÁNEK

Historici mezi vědou a vědní politikou

Pardubice, Univerzita Pardubice 2016, 730 s., ISBN 978-80-7560-027-1.

Jaroslav Pánek (* 1947) patří v českém kontextu k osobnostem s ojedinělou zkušeností: prolnutí vědecké akribie s jazykovými kompetencemi a vysokými manažerskými posty v akademické sféře (prorektor Univerzity Karlovy, místopředseda Akademie věd ČR, ředitel Historického ústavu AV ČR, aktuálně ředitel Českého historického ústavu v Římě) je něčím výjimečným, zkušeností, kterou prakticky nikdo jiný nedisponuje. Zejména jsou v tomto směru jedinečná jeho praktická setkání s oním prolínáním poznávání a proměňování úkolů obou sfér institucí vědy – včetně řízení obou hlavních typů vědeckých institucí v České republice. Výrazně to ukazuje i tato kniha, vycházející z řady studií a dalších textů, které však autor pro vydání zrevidoval, případně doplnil s ohledem na současný stav poznání problematiky, zejména pak s ohledem na vlastní stále pokračující výzkumy, mj. k dějinám Českého a Československého historického ústavu v Římě.

Po knize *Historici mezi domovem a světem*,¹ která ukazovala výsledky Pánkova historiografického bádání, zde autor (a také Univerzita Pardubice, jejímž je čestným doktorem) přichází u příležitosti sedmdesátých narozenin s jejím pendantem, který první knize odpovídá i svou grafickou podobou. Autorem zasvěcené předmluvy je Petr Vorel.

Kniha *Historici mezi vědou a vědní politikou* je rozčleněna do pěti vnitřně strukturovaných oddílů, které zachycují jednotlivé okruhy aktivit a diskusí, do kterých autor zasáhl. První – nejobsáhlejší – oddíl je věnován organizačním základům činnosti historiků na přelomu 20. a 21. století. Soustřeďuje pozornost na záměry Univerzity Karlovy v budování globální sítě partnerských univerzit (přináší mj. autorovy vybrané podrobné „audity“ zahraničních univerzit, které v letech 1997–2000 napsal jako prorektor pro zahraniční vztahy UK), tematizuje rozvoj Historického ústavu AV ČR (Pánek byl jeho ředitelem v letech 1998–2005) v době, kdy bylo třeba – i v polemikách s nejvyššími představiteli státu a občas také univerzit – hájit autonomii Akademie věd, resp. potřebnost akademických ústavů v systému české vědy.

Výbor následně dokumentuje velkou roli J. Pánka v organizaci české historické vědy, zejména ve vazbě na profesní sdružení Historický klub (Sdružení historiků ČR), který s tehdejší celostátní výborem na konci 20. století výrazně podnítl k rozvoji jeho dnešních mnohostranných aktivit, o čemž vypovídají pravidelné referáty o činnosti Historického klubu v letech 1996–2002. Sem patřila také iniciace a zapojování se do organizace sjezdů

1 Jaroslav PÁNEK, *Historici mezi domovem a světem. Studie – články – glosy – rozhovory*, Pardubice 2013, recenze ČČH 113, 2015, s. 214–218.

českých historiků, třebaže značnou část práce samozřejmě odvedla vždy i spoluorganizující univerzita v místě konání sjezdu.

Do prvního oddílu zahrnul autor i texty vztahující se k proměnám a aktivitám Českého historického ústavu v Římě (jeho ředitelem je od roku 2009), k obnově Českého časopisu historického po roce 1989, či k velkému biograficko-bibliografickému podniku českých historiků, jakým jsou Lexikony současných českých historiků,² či lexikon zahraničních bohemistů *Scholars of Bohemian* z roku 2005. Opominuta není ani problematika *Biografického slovníku českých zemí*, historických atlasů a encyklopedií. Zapomenout nelze na texty vzniklé v kontextu Pánkových snah o zpracování českých dějin v cizích jazycích, aby došlo k výraznějšímu zapojení výkladu českých dějin do dějin světových, jejich větší kontextualizaci a srovnání s vývojem v jiných zemích. Podobně je tomu s problematikou výuky dějepisu na základních a středních školách, kdy bylo třeba hájit jejich význam před různými reformátory výuky (rámcové vzdělávací programy), usilujícími o posuny ve prospěch technických oborů, popírajících smysluplnost humanitních a společenských věd, včetně obecných a národních dějin.

Druhý oddíl knihy ukazuje – i se zahrnutím úvodních proslovů na sjezdech historiků – Jaroslava Pánka jako polemika a diskutéra v různých sporech o výklad dějin, mj. se Zbyňkem Zemanem či Emanuele Mandlerem. Přivádí nás k jeho ozřejmování role vědomí v dějinách, včetně vyjasňování odlišnosti českých a sudetoněmeckých pohledů, naznačuje, že Pánka musíme vnímat nejen jako autora odborných textů a organizátora vědy, ale také jako angažovaného intelektuála, reagujícího na různé negativistické pohledy na minulost i současnost, kterážto role vystupuje pak ještě výrazněji v dalších oddílech knihy.

Třetí oddíl směřuje k mezinárodním otázkám české historické vědy: Ukazuje, jak úspěšně může česká historiografie komunikovat se světem, ale musí najít dostatek nosných témat, která světu nabídneme. Ochota publikovat a přednášet v cizích jazycích (kongresových, ale třeba i v jazycích sousedních států – J. Pánek měl vždy silný vztah ke slavistice, mj. k slovinské a polské historiografii, k polským historikům osobně) je základním předpokladem zapojení české historické vědy do světové ekumeny vědy. Vždy ovšem bude nejdůležitější komunikace se zahraničními bohemisty, kteří jsou svého druhu vyslanci české vědy a kultury v zahraničí. Autor ukazuje, že však nelze opomíjet ani zastoupení českých vědců a českých vědeckých institucí na mezinárodních kongresech historických věd (sledováno pro období 1990–2015, od španělského Madridu po čínský Jinan). Zde se ukazují i deficity financování výzkumu v humanitních vědách – na účast obvykle mohou výrazněji pomýšlet historici z Akademie věd, zatímco univerzity (financované převážně podle RIV „bodů“) kongresy bohužel spíše podceňují, neboť tento – naprosto zásadní – typ vědecké komunikace nerespektují metodiky hodnocení vědy. Přitom globální svět ukazuje, že ani evropská optika výkladu dějin již není dostatečným rámcem pro výklad národních dějin, zejména moderních a soudobých.

2 Na několika textech, zařazených do této knihy, spolupracovali i historici Jiří Pešek a Petr Vorel, což je případ zejména dvou posledně jmenovaných témat, resp. studií.

Jaroslav Pánek tak ve svých textech ukazuje, zejména ve čtvrtém oddíle knihy, také boje, které byly sváděny – a bohužel evidentně i nadále bude nutno svádět – o to, aby humanitní obory nebyly podceňovány, aby alespoň částečně (i z hlediska bibliometrie) mohly konkurovat přírodním a technickým oborům a především čelit politikům, podceňujícím vliv humanitních disciplín na celkovou kvalitu našeho života a budoucnosti světa jako celku. Studie čtvrtého oddílu tak reflektují – mj. z Pánkovy pozice místopředsedy AV ČR v letech 2005 až 2013 – otevírání se národní vědy světu, tematizují různé registry časopisů (národní, ERIH, impaktované časopisy a databáze), odlišnosti a podobnosti národních praxí v historických vědách a jejich dílčích disciplínách, včetně specifík historické slavistiky v České republice.

Poslední oddíl knihy ukazuje autora jako člověka přemýšlejícího nad současným světem, včetně jeho neaktuálnějších problémů. Trefně to vystihuje i jeho název Evropa na křižovatce. V dynamické situaci posledních let se mnohé rychle mění, ale je zřejmé, že se Pánek nevyhýbá ani problémům národních identit v globálním světě 21. století, otázkám (arabských) migrací a budoucnosti Evropy jako našeho domova sdíleného s dalšími evropskými národy. Otázky křížení a prolínání identit patří k náročným tématům na pomezí historie, sociologie, politologie či kulturních studií. I zde Pánek formuluje zajímavé teze, na něž si Evropa bude muset v nejbližších letech odpovědět.

U takto rozsáhlé práce je samozřejmě cenný i vědecký aparát, anglické résumé, rejstříky (zeměpisný a jmenný), upozornění na předchozí vydání otištěných textů, případně na změny, které autor udělal z hlediska drobných upřesnění a interpretace, přičemž dokázal nenarušit charakter textu jako dobového dokumentu, svědčícího o situaci v době, kdy text vznikl a byl poprvé publikován.

Pánkova kniha ukazuje další z faset mnohotvárné činnosti autora,³ je cenným souborem textů k jeho vědecké a organizační kariéře, který si uchovává stále velkou hodnotu k přemýšlení o dnešním světě, k roli historie ve světě i v českém prostředí, k bojům, které humanitní vědy musí v rámci různých metodik hodnocení svádět s technokraty, kteří se chytají snadných nálepek technických inovací jako pokroku, aniž by skutečně rozuměli tomu, že svět je jen jeden a pochopen může být jen komplexně, s přispěním všech, přírodních i humanitních, věd. Kniha je vybavená množstvím cenného obrazového materiálu (fotografií), „ikonograficky“ dokumentujícího současnou českou vědu v jejích mezinárodních dimenzích. Recenzovaná kniha bude v budoucnu určitě čtena také jako jeden z klíčů k myšlení svého autora, k jeho úsilí alespoň drobnou měrou posouvat svět k lepšímu, jak se očekává od skutečného intelektuála a jak tomu její autor dokázal ve svých funkcích se ctí dostát.

Bohumil Jiroušek

3 Upozorníme tu i na knihu Jaroslav PÁNEK, *Češi a Jihoslované. Kapitoly z dějin vzájemných vztahů*, Brno 2015, která ukazuje autora jako výrazného znalce slovinské historiografie, kultury a v neposlední řadě i jazyka, literatury a výtvarného umění nejen tohoto jihoslovanského národa.